

اشغال از منظر حقوق بین الملل و

تأکید بر وقایع آن

www.ketab.ir

نویسنده:

مؤگان کثیری

سرشناسه : کثیری، مژگان، ۱۳۴۴ -
 عنوان و نام پدیدآور : اشغال از منظر حقوق بین‌الملل و تاکید بر وقایع آن/ مژگان کثیری.
 مشخصات نشر : تهران: شاپرک سرخ، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۲۱۵ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۳۹-۶۱-۷ : ۱۴۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست : فیفا
 نویسی :
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۳۰۷ - ۲۱۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع : اشغال نظامی
 موضوع : جنگ (حقوق بین‌الملل)
 موضوع : قوانین نظامی
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ الف۵/ک۲۹/ک۷۴۶۴۳۹
 رده بندی یویی : ۳۴۱/۶۶
 شماره کتابشناس : ۴۳۰۰۶۳۰ :
 ملی :

عنوان: اشغال از منظر حقوق بین‌الملل و تأکید بر وقایع آن

نویسنده : مژگان کثیری

نوبت چاپ: اول بهار ۱۳۹۵

ناشر : شاپرک سرخ

چاپ و صحافی: شاپرک

شمارگان : ۱۰۰۰

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۳۹-۶۱-۷

انتشارات شاپرک سرخ: تهران، میدان انقلاب اسلامی، ابتدای خیابان آزادی، کوچه شهید

جنتی، پلاک ۲۴ واحد ۱

۰۹۱۲-۲۱۴۴۶۰۰

۰۲۱-۶۶۹۳۳۷۴۶

www.shaparac.com

به طور کلی عمل اشغال سرزمین یک دولت توسط قوای بیگانه در بسیاری از جنگ‌های بزرگ رخ داده و شکی نیست که اکثر قریب به اتفاق موارد آن مشروعیت بین‌المللی نداشته و به عنوان عملی مغایر با حقوق بین‌الملل شناخته شده و ممنوع بوده است. اما با عنایت به این حقیقت که چنین عملی بارها به وقوع پیوسته و ممنوعیت آن نادیده گرفته شده، لذا در جهت حفظ حقوق و امنیت سکنه اراضی اشغالی، وجود مقرراتی که در طول دوران اشغال، رعایت آنها توسط قدرت اشغال‌کننده الزامی باشد، ضرورت دارد. در مقابل، سکنه منطقه اشغالی نیز موظف به رعایت مقرراتی هستند که خودداری از انجام آن ممکن است بعضی از اعمال غیر قانونی حاکم اشغالگر، نتیجه نماید. به همین دلیل به تدریج قواعد و مقرراتی در این رابطه در سطح بین‌الملل شکل گرفته و لازم‌الرعايه گردیده که مختص زمان اشغال بوده و در این وضعیت اجرایی می‌شود.

هر کدام از موارد اشغال سرزمینها، مشمول آثار حقوقی مشترک بوده و در بعضی از انواع آن، علاوه بر آثار حقوقی مشترک، اثرات حقوقی خاص خود نیز دارد که بررسی و مقایسه تطبیقی مواردی از آن همراه با تفسیری حقوقی اهمیت فراوانی دارد.

هدف پژوهنده از تدوین این پایان نامه بررسی پیرامین مواردی است که در حقوق بین‌الملل به عنوان اشغال قلمداد می‌شود، با عنایت و توجه خاص به وقوع آن در دو دهه اخیر در سطح بین‌الملل، همچنین بررسی و تحلیل پیرامون حقوق متقابل شهروندان و دولت اشغالگر و بالعکس، و در مرحله تفصیلی و عملی آن، موارد اشغال افغانستان توسط اتحاد جماهیر شوروی، اشغال قسمتهایی از ایران در جنگ تحمیلی (به خصوص اشغال خرمشهر) به وسیله نیروهای متجاوز بعث عراق، اشغال کویت توسط عراق، اشغال بوگسلاوی، اشغال مجدد افغانستان توسط ایالات متحده

آمریکا و نهایتاً اشغال فعلی عراق مورد ارزیابی عمیق و تفصیلی قرار خواهد گرفت . همچنین در این کتاب ضمن تبیین مقررات و حقوق حاکم بر اشغال ، جامعیت و کفایت قواعد بین المللی موجود ارزیابی و عملکرد قدرتهای اشغالگر و میزان پایبندی آنها به قواعد فعلی مورد بررسی قرار می گیرد و در حد امکان در بیان نقایص موجود آن تلاش می گردد. در ضمن با عنایت به محدودیت بسیار منابع مستقیم در این زمینه ، تلاش گردیده که پایان نامه مذکور از وضعیت کمی و کیفی مطلوبی برخوردار باشد.

www.ketab.ir

۷	پیشگفتار:
۱۳	مقدمه
۱۵	بخش اول:
۱۵	اشغال از منظر حقوق بین الملل و تأکید بر وقایع آن
۱۶	فصل اول:
۱۶	مفهوم اشغال، شرایط تحقق، انواع و ماهیت آن
۱۶	مبحث اول: مفهوم اشغال
۱۹	تفاوت اشغال با تهاجم
۱۹	رابطه تجاوز با اشغال
۲۱	مبحث دوم: شرایط تحقق اشغال
۲۴	مبحث سوم: انواع اشغال از دیدن حقوق بین الملل
۲۴	گفتار اول: اشغال با مصلحت (دوستانه)
۲۷	گفتار دوم: اشغال نظامی (خصمانه)
۲۹	مبحث چهارم: بیان اجمالی ماهیت اشغال
۲۹	نظریات حقوقدانان پیرامون ماهیت اشغال
۳۱	فصل ۲:
۳۱	منابع بین المللی اشغال و عوامل مؤثر بر وضع آن
۳۱	مبحث اول: دیدگاه تاریخی
۳۵	مبحث دوم: منابع موجود
۳۶	گفتار اول: منابع فرعی
۳۷	گفتار دوم: منابع اصلی
۵۰	کنوانسیون چهارم ژنو راجع به حمایت از افراد کشوری (غیر نظامی) در زمان جنگ
۵۱	باب اول کنوانسیون چهارم ژنو: «مقررات عمومی»
۵۵	باب دوم کنوانسیون چهارم: «حمایت کلی اهالی در مقابل بعضی اثرات جنگ (مواد ۱۳ تا ۲۶)»

باب سوم کنوانسیون چهارم ژنو: «وضع اشخاص مورد حمایت و معامله با آنان»	۵۷
شرایط و ضوابط حاکم بر انتقال بازداشت‌شدگان مورد حمایت اراضی اشغالی	۶۱
اراضی اشغال شده (از باب سوم کنوانسیون چهارم ژنو)	۶۲
ضمانت اجرای کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو	۸۱
بروتکل‌های الحاقی مصوب ژوئن ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو	۸۴
فصل سوم :	۹۹
آثار حقوقی ناشی از اشغال نظامی	۹۹
مبحث اول : حاکمیت دولت و اشغال نظامی	۹۹
گفتار اول : نظریه علماء حقوق در مورد حاکمیت دولت‌ها در زمان اشغال	۱۰۰
گفتار دوم : تصمیمات قضایی	۱۰۲
گفتار سوم : رویه بین‌المللی کشورها در زمینه اشغال	۱۰۳
گفتار چهارم : وضعیت اشغال و حاکمیت دولت‌ها با توجه به قواعد و اسناد بین‌المللی	۱۰۴
مبحث دوم : انواع صلاحیت‌های حاکم و دولت اشغال‌کننده در اراضی اشغالی	۱۰۶
گفتار اول : صلاحیت قانونگذاری	۱۰۶
گفتار دوم : صلاحیت قضایی	۱۰۷
گفتار سوم : صلاحیت اداری	۱۱۵
گفتار چهارم : وضعیت جنگ‌های آزادی‌بخش در اراضی اشغال	۱۱۶
مبحث سوم : آثار حقوقی اشغال بر اموال و سکنه سرزمین‌های اشغالی	۱۱۷
گفتار اول : اثر حقوقی اشغال بر اموال	۱۱۷
گفتار دوم : تأثیر اشغال بر سکنه اراضی اشغالی از نظر حقوق بین‌الملل	۱۲۰
فصل ۴ :	۱۲۳
نگاهی آماری به موارد عمده اشغال نظامی	۱۲۳
بخش دوم :	۱۲۹
تحلیلی حقوقی بر مصادیقی از اشغال نظامی در سطح بین‌الملل	۱۲۹
فصل اول :	۱۳۱
بررسی وضعیت جنگ و اشغال در دو نبرد بزرگ جهانی و ویتنام از دیدگاه حقوق بین‌الملل	۱۳۱
مبحث اول : جنگ جهانی اول	۱۳۱

۱۳۵.....	مبحث دوم : جنگ جهانی دوم.....
۱۳۹.....	مبحث سوم : بررسی ابعاد حقوقی اشغال ویتنام توسط ایالات متحده آمریکا.....
۱۴۳.....	فصل دوم :
۱۴۳.....	تحلیلی حقوقی بر مصادیقی از اشغال نظامی در دو دهه اخیر.....
۱۴۳.....	مبحث اول: بررسی ابعاد حقوقی اشغال افغانستان توسط اتحاد جماهیر شوروی.....
۱۴۳.....	گفتار اول : اهمیت استراتژیک افغانستان و علل حمله شوروی و اشغال این کشور.....
۱۴۶.....	گفتار دوم : موضع گیری جامعه بین المللی در قبال اشغال افغانستان توسط اتحاد جماهیر شوروی.....
۱۴۸.....	وضعیت حاکمیت افغانستان در زمان اشغال.....
۱۵۰.....	مبحث دوم : بحران بالکان و اشغال جمهوری های تازه استقلال یافته از دیدگاه حقوق بین الملل.....
۱۵۰.....	گفتار اول : زمینه ها، علل ایجاد بحران در جمهوری دموکراتیک فدرال یوگسلاوی.....
	گفتار دوم : واکنش جامعه بین المللی و عملکرد سازمان ملل متحد در زمینه اشغال بوسنی
۱۵۳.....	هرزگوین.....
۱۵۸.....	مبحث سوم : بررسی حقوقی توزع اشغال بخش های از خاک ایران.....
۱۵۸.....	گفتار اول : ریشه ها و علل تجاوز نظام عراق به ایران.....
۱۶۰.....	گفتار دوم : عملکرد شورای امنیت سازمان ملل متحد.....
۱۶۴.....	گفتار سوم : تحلیلی بر اقدامات جنایت آمیز عراق در منطقه اشغالی در طول جنگ با ایران.....
۱۷۰.....	مبحث چهارم : اشغال کویت و اثرات حقوقی آن در سطح بین الملل.....
۱۷۰.....	گفتار اول : علل تاریخی و زمینه های اشغال کویت توسط عراق.....
۱۷۲.....	گفتار دوم : اصل حاکمیت دولت و اشغال کویت.....
۱۷۴.....	گفتار سوم : ارزیابی عملکرد سازمان ملل و جامعه بین المللی کشورها در قبال بحران خلیج فارس.....
۱۷۹.....	گفتار چهارم : مصادیقی از مواردی از نقض معاهدات بین المللی در اراضی اشغالی کویت توسط عراق.....
	مبحث پنجم : ابعاد حقوقی اشغال افغانستان توسط آمریکا و متحدانش در ناتو از دیدگاه حقوق
۱۸۲.....	بین الملل.....
۱۸۲.....	گفتار اول : حادثه ۱۱ سپتامبر و تأثیر آن در حمله آمریکا و متحدانش در ناتو به افغانستان.....
۱۸۵.....	گفتار دوم : اقدامات ناتو و موضع گیری شورای امنیت در مورد حمله آمریکا به افغانستان.....
	گفتار سوم : موارد نقض معاهدات بین المللی در زمینه اشغال افغانستان توسط ایالات متحده آمریکا و
۱۸۷.....	متحدانش در ناتو.....

- مبحث ششم : اشغال عراق توسط ایالات متحده آمریکا و هم‌پیمانانش ۱۹۲
- گفتار اول : دلایل تأثیر گذار در حمله آمریکا و متحدانش به عراق ۱۹۲
- گفتار دوم : موضع‌گیری شورای امنیت سازمان ملل متحد ، قبل و بعد از اشغال عراق در جنگ دوم
خلیج فارس ۱۹۶
- گفتار سوم : مواردی از نقض معاهدات بین‌المللی حاکم بر اشغال نظامی در عراق ۱۹۹
- فصل سوم : ۲۰۴
- نتیجه‌گیری کلی ۲۰۴
- منابع و مأخذ ۲۰۹

از ابتدای تشکیل جوامع بشری، در موارد عدیده‌ای دولت‌ها به قصد گسترش و بسط قلمرو حاکمیت خود اقدام به شعله‌ور ساختن آتش جنگ نموده و سرزمین‌های یکدیگر را مورد تجاوز قرار داده و ضمن تصرف و اشغال تمامی یا بخشی از اراضی هم‌دیگر، اقدام به توسعه و گسترش قلمرو خود می‌نمودند. نتیجه فتح در یک جنگ، اشغال سرزمین مغلوب بوده و مردم آن سرزمین ناچاراً مطیع اهداف و برنامه‌های دولت غالب می‌گردیدند.

تا اواخر قرن ۱۷ میلادی، اشغال نظامی، انتقال حکمیت را به نفع کشور اشغال‌کننده در بر می‌داشت. به همین دلیل قواعد و مقرراتی که هنگام اشغال نظامی سرزمین بیگانه، قابلیت اجرایی داشته باشد، موجود نبوده و کمبود آن نیز احساس نمی‌شد.

بنابراین در مورد سکنه منازعه‌ناظران عالم که پس از تصرف به‌طور خودکار، اتباع دولت فاتح محسوب می‌شدند، قوانین و مقررات دولت فاتح نیز اجرا می‌شد.

اما از اوایل قرن هیجده میلادی دیدگاه‌های جدیدی در این خصوص به وجود آمد که بر اساس آن انضمام سرزمین اشغالی به دولت اشغال‌کننده را از نظر بین‌المللی غیرقابل قبول می‌دانست. این نگرش جدید پایه‌گذار معاهداتی گردید که به تدریج در حال توسعه و تکامل است. این معاهدات شامل قواعد و مقرراتی است که بر سرزمین‌های اشغالی حاکم بوده، حقوق و تکالیف ساکنین مناطق اشغالی و دول اشغال‌کننده را در بر دارد.

این تحقیق شامل دو بخش کلی است که در بخش اول آن ابتدا کلیاتی شامل مفهوم اشغال، شرایط تحقق آن، انواع و ماهیت آن بیان شده و سپس در فصل دوم،

منابع بین المللی موجود و حاکم بر اشغال و عوامل مؤثر بر وضع آن مورد ارزیابی قرار می گیرد. در ادامه به بررسی آثار حقوقی ناشی از اشغال نظامی پرداخته خواهد شد.

در بخش دوم ضمن بیان مصادیقی از اشغال نظامی در سطح بین المللی، بر موارد وقوع آن در دو دهه اخیر، تأکید خواهد شد.

در فصل اول این بخش، وضعیت اشغال در دو جنگ بزرگ جهانی و سپس اشغال ویتنام مورد ارزیابی کلی قرار گرفته و سپس در فصل دوم ابتدا اشغال افغانستان توسط اتحاد جماهیر شوروی سابق که تا اوایل دهه نود ادامه داشت، بررسی گردیده و در ادامه بحران بالکان و اشغال جمهوری تازه استقلال یافته بوسنی هرزگوینا، عراق توسط یوگسلاوی سابق مورد تحلیل قرار می گیرد. سپس جنگ عراق با ایران و اشغال بخش هایی از کشورمان مورد ارزیابی قرار گرفته و پس از آن وضعیت اشغال کویت توسط عراق و اشغال افغانستان توسط ایالات متحده آمریکا و متحدانش در ناتو و در نهایت وضعیت اشغال عراق توسط ایالات متحده آمریکا به همراه انگلستان و تعدادی از هم پیمانانش مورد تحلیل حقوقی قرار می گیرد.

همچنین در هر کدام از مباحث یا مصادیق ذکر شده در این بخش، زمینه ها و علل وقوع جنگ و متعاقب آن اشغال نظامی بیان شده، فواید و مصوبات سازمان ملل متحد و شورای امنیت و نیز واکنش جامعه بین المللی نسبت به مصادیق فوق مورد تحلیل قرار گرفته و در پایان موارد نقض معاهدات بین المللی حاکم بر مناطق اشغالی در مصادیق یاد شده از دیدگاه حقوق بین الملل ارزیابی می گردد.